

ARBEIDSVOORWAARDEN

Atv-dagen verdwijnen langzaam uit bedrijfs-cao's

Saskia Jonker
Amsterdam

Het aantal atv-dagen in cao's neemt langzaam af. Werkgevers zetten in onderhandelingen hard in op het afschaffen van die verlofdagen om de kosten te drukken. Werknemers zien zich steeds vaker gedwongen toe te geven, maar eisen daar nog wel compensatie voor terug.

Het aantal uren aan arbeidstijd- of arbeidsduurverkorting (atv en adv) dat in 2011 in bedrijfscao's was opgenomen, lag een paar uur hoger dan in 2013, zo blijkt uit gegevens van werkgeversorganisatie AWWN over 450 cao's. In ongeveer de helft van die cao's zijn afspraken over arbeidstijdverkorting gemaakt. Dat aantal daalt met enkele

procentpunten per jaar. 'Als er nieuwe afspraken over atv worden gemaakt, gaat dat haast altijd om een vermindering', zegt Laurens Harteveld van AWWN.

Dat past in de trend van versoering van de arbeidsvoorwaarden die sinds de kredietcrisis in 2008 is begonnen. Ook senioren-dagen worden vaker afgeschaft. En grote IT-bedrijven kondigden begin dit jaar aan hun 'te dure' personeel loonoffers te vragen, omdat zij per uur meer kosten dan opleveren.

Cao-onderhandelaars van vakbonden merken dat werkgevers vooral de laatste paar jaar steviger inzetten op vermindering of afschaffing van atv-dagen. 'Ze proberen het steeds vaker', zegt Alex van der Molen van vakbond De Unie. Hij onderhandelt op dit moment met werkgevers

over de cao van de vaste medewerkers in de uitzendbranche. Ook daar ligt de eis van werkgeverszijde voor afschaffen van atv op tafel, zonder dat daar enige compensatie tegenover staat. Het argument van werkgeverszijde is dat het slecht gaat door de economische crisis en dat er dus moet worden bezuinigd.

Ook in de bouw staan atv- en andere verlofdagen op de tocht. Belangenvereniging Bouwend Nederland kwam eind maart met een visie op een nieuwe cao in aanloop naar de onderhandelingen voor 2014, waarin gepleit wordt voor het versoeren van atv-dagen. Bouwvakkers hebben nu recht op vijftien atv-dagen. Daar willen werkgevers een tweedeling in maken, waarbij werkgevers tien dagen naar keuze mogen invullen en

de werknemers maar vijf.

Grote bouwbedrijven als BAM en Dura Vermeer hebben al aangegeven helemaal af te willen van atv-dagen en dat bespreekbaar te willen maken tijdens de komende cao-onderhandelingen. De 1500 medewerkers van autofabrikant NedCar zagen hun atv-dagen vorig jaar al grotendeels verdwijnen na de redding door VDL. Het aantal dagen van kantoorpersoneel daalde toen van 13 naar 4 dagen, bij productiemedewerkers gingen ze van 21 naar 8.

Toch lijkt de inzet voor vermindering van atv-dagen niet altijd erg doordacht, meent arbeidsmarkthoogleraar Ton Wilthagen. 'Het betekent dat mensen ook meer moeten werken, in plaats van bijvoorbeeld 38 uur per week 40 uur. Dat werk moet er wel zijn.' Hij denkt dat werkgevers er nu vanaf willen, omdat ze hun personeel niet meer willen betalen voor uren waarin niet wordt gewerkt.

In het begin van de jaren tachtig zijn atv-dagen ingevoerd om de werkloosheid tegen te gaan en het werk meer te spreiden. Er werd loon voor ingeleverd. De protesten van werknemers zijn nu dan ook groot als werkgevers er bij de cao-onderhandelingen niets tegenover willen zetten, zegt Van der Molen. Dat lukt ze ook meestal niet, stelt hij. 'Het is bij mij nog nooit gebeurd dat werknemers er niets voor terugkregen.'

ARBEIDSVOORWAARDEN

Werkgevers zetten in op afschaffen atv-dagen om kosten te besparen

Saskia Jonker
Amsterdam

In een nieuwe poging de loonkosten te drukken, zetten werkgevers bij cao-onderhandelingen nu in op het afschaffen van atv-dagen. Dat past in een trend van versoering van arbeidsvoorwaarden die sinds de crisis is ingezet. Ook bovenwettelijke vakantiedagen, senioren-dagen en overwerktoeslagen staan onder druk.

'Werkgevers willen in deze crisistijd lagere kosten. Dat bewerkstelligen door arbeidstijdverkorting af te bouwen zonder daarvoor te compenseren, is een nieuw fenomeen', zegt arbeidsmarkthoogleraar Ton

Wilthagen van de Universiteit van Tilburg. 'Het idee van werkgevers is dat werknemers maar gewoon meer moeten werken.'

In de cao-onderhandelingen onderbouwen werkgevers deze eis met argumenten als dat het slecht gaat in de sector door de economische crisis en dat atv-dagen niet meer van deze tijd zijn. Ook willen werkgevers niet langer atv-dagen — al dan niet opgespaard — uitbetalen.

Zo wil de ABU, de brancheorganisatie van grote uitzenders, atv-dagen voor vaste medewerkers van uitzenders afschaffen. In haar zogenoemde 'voorstellenbrief' voor de nieuwe cao stelt de ABU: 'De belangrijkste aanleiding hiertoe is de noodzaak tot versoering van de

cao. Echter, onze overweging hiertoe is ook breder. Wanneer werknemers meer vrijheid krijgen om de eigen werktijden te bepalen, neemt de noodzaak voor atv-dagen af.'

Volgens cao-onderhandelaar Alex van der Molen van vakbond De Unie reageren werknemers niet enthousiast. 'Onze leden hebben het over "inpijken" en zij zeggen dat de ABU van hun atv-dagen moet afblijven. Ze hebben er in het verleden geld voor ingeleverd.'

Omdat werkgevers wel weten hoe gevoelig het inleveren van atv voor werknemers is, proberen sommigen het op minder radicale manieren. Zo geldt vaak nog: wat je al hebt, dat houdt je. Dus bestaande rechten blijven behouden, maar nieu-

we medewerkers krijgen soberder arbeidsvoorwaarden.

Een goed voorbeeld daarvan is Heineken. Werknemers die voor 2010 in dienst zijn gekomen kunnen kiezen tussen atv-dagen en het recht op een flexibele beloning, zegt Laurens Harteveld van werkgeversorganisatie AWWN. Maar nieuwe medewerkers hebben die keuze niet meer: zij hebben alleen recht op flexibele beloning, niet op atv-dagen.

Bij andere bedrijven wordt het loon dat ingeleverd was voor atv geheel of gedeeltelijk in een potje gestopt, waaruit de werknemer

vrije dagen of opleidingen kan kopen. Aan zo'n 'persoonlijk keuzebudget' of 'cao à la carte' kunnen ook bovenwettelijke vakantiedagen worden toegevoegd. Een soortgelijk mechanisme geldt voor senioredagen. Werkgevers vinden die extra dagen een vorm van leeftijdsdiscriminatie. Daarom worden ze steeds vaker omgebouwd tot scholingsbudget voor het hele personeel.

Het personeel van Rabobank stemde deze week in met een cao waarin de waarde van alle bovenwettelijke verlofuren wordt ondergebracht in een persoonlijk budget. Daaruit kan de werknemer zijn scholing, een fiets en vrije dagen

betalen.

Arbeidstijdverkorting werd begin jaren tachtig ingevoerd ter stimulering van de werkgelegenheid. Het idee was dat als alle werknemers een beetje salaris zouden inleveren door een paar uur minder per week te gaan werken, er meer arbeidsplaatsen zouden ontstaan.

Met een olopendewerkloosheid tot ruim 640.000 personen kiezen de werkgevers wel voor een heel bijzonder moment om de atv-dagen aan te pakken.

Ton Wilthagen zegt daarover: 'Het betekent dat mensen ook meer moeten werken, van bijvoorbeeld 38 uur per week naar 40 uur. Dat werk moet er wel zijn.' Hij denkt

dat werkgevers nu van atv af willen, omdat ze hun personeel alleen voor uren willen betalen waarin gewerkt wordt.' Maar de vraag is of werkgevers echt over de consequenties nadenken: 'Daar lijkt het niet op.'

Tegelijkertijd is het argument waarom atv werd ingevoerd ook niet houdbaar gebleken. 'De invoering daarvan heeft weinig echte banen opgeleverd', zegt Wilthagen.

In het verlengde van die discussie stelde Tweede Kamerlid Paul Ulenbelt van de SP in het voorjaar Kamervragen aan minister Asscher van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Hij vroeg de minister of hij de analyse deelt dat massale werkloosheid bestreden moet worden door

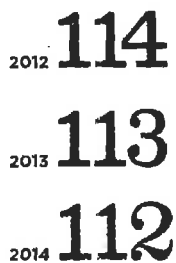
de werkgelegenheid gelijkmatiger over mensen te verdelen en terug te gaan naar een 30-urige werkweek.

Volgens Asscher is niet aange-toond dat arbeidstijdverkorting in het verleden geen effect sorteerde, zoals meer werkgelegenheid en een lagere werkloosheid.

Ulenbelt vroeg ook wat de minister gaat doen om 'de massale afschaffing van atv-dagen tegen te gaan'. Helemaal niets, zo reageerde de minister kort samengevat.

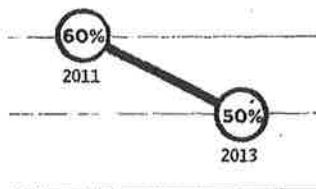
'Het is primair aan de sociale partners om afspraken te maken over werktijden en beloning, en dus ook over het al dan niet afschaffen van atv-dagen', aldus Asscher in zijn antwoord aan de Kamer.

Gemiddeld aantal atv-uren per jaar, gemeten in 450 CAO's



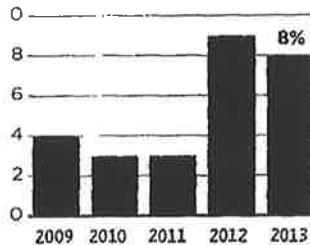
Minder atv-dagen

Percentage van de 450 cao's waarin deze drie jaar afspraken zijn gemaakt over atv



Minder senioredagen

Percentage cao's waarin minder senioredagen zijn afgesproken



Atv stoppen geen 'free lunch'

Onder het mom van bezuinigingen proberen werkgevers in cao-onderhandelingen de arbeidsvoorwaarden te versoberen. Zo wordt de economische crisis steeds vaker opgevoerd als argument om het aantal atv-dagen in de cao terug te brengen.

Maar daarmee stuiten de werkgevers op verzet van werknemers. Terecht, want de arbeidstijdverkorting (atv), die begin jaren tachtig breed werd ingevoerd als resultaat van het Akkoord van Wassenaar bestond uit een uitruil: werknemers leverden een deel van hun loon in en kregen in ruil atv. Onderdeel van de ruil was dat werkgevers het bestaande werk over meer mensen zouden kunnen verdelen, waardoor meer mensen aan de slag konden en de werkloosheid zou dalen.

Praten over afschaffen van atv is op zichzelf niet onredelijk; nooit is volgens economen bewezen dat de invoering van atv-dagen heeft geleid tot het ontstaan van meer arbeidsplaatsen.

Maar tegenover afschaffen dient wel compensatie te staan in de vorm van meer salaris of een gegarandeerd opleidingsbudget. Werknemers hebben immers ooit loon ingeleverd in ruil voor

atv, afschaffing mag dus voor werkgevers geen 'free lunch' zijn. Voor compensatie, ongeacht in welke vorm, hebben werkgevers nu het economisch slecht gaat echter nauwelijks geld.

Bovendien lijkt de inzet van werkgevers vooral een kortetermijnstrategie, gericht op kostenbesparingen. Het is namelijk maar de vraag of het mogelijk is om iedereen extra aan het werk te zetten als atv-dagen worden afgeschaft. Als er onvoldoende werk voorhanden is, zullen werkgevers minder snel mensen aannemen of — erger — eerder van hun bestaande personeel af willen. Afschaffing van atv zou dan een negatief effect hebben op de toch al stijgende werkloosheid.

Beter zou het zijn als werkgevers in hun onderhandelingen met werknemersorganisaties met oog voor de langere termijn de arbeidsvoorwaarden tegen het licht houden. Er lijkt bijvoorbeeld meer voor te zeggen om senioren dagen af te schaffen. Het geld dat daarmee wordt bespaard, kan in een scholingspotje worden gestopt dat voor alle werknemers wordt ingezet.

Daarmee kunnen bedrijven meerdere vliegen in één klap slaan: het personeel dat tot op steeds hogere leeftijd moet werken, blijft inzetbaar, en er komt een einde aan de voorkeursbehandeling van de senioren. Bovendien worden senioren zo relatief minder duur om in dienst te nemen.

DOORLICHTING ECONOMIE

'Nederland in balansrecessie'

IMF: prognose zeer onzeker door relatie huizenmarkt en banken

Marcel de Boer en Arend Clahsen
Amsterdam

De Nederlandse economie verkeert in een balansrecessie. Huishoudens en banken zijn druk doende hun huishoudboekjes op orde te krijgen en dat trekt een aanzienlijke wissel op de bedrijvigheid.

Dat schrijft het Internationaal Monetair Fonds (IMF) in de gisteren gepubliceerde Artikel IV-consultatie, de jaarlijkse doorlichting van de economie.

Het IMF handhaaft zijn verwachtingen voor de Nederlandse economie. De instelling rekent op een krimp van 0,5% in 2013, waarna er

in 2014 weer een plus van 1,1% in het vat zit. Wel benadrukt het fonds dat de onzekerheid over de prognoses groot is.

'De interactie tussen de balansen van de huishoudens en de banken, via de veranderingen van de huizenprijzen, maakt dat de vooruitzichten ongemeen onzeker zijn', schrijft het fonds. Volgens het IMF is het cruciaal dat de verstoringen op de huizenmarkt worden weggenomen. Noodzakelijk is dat de huizenprijzen zich ongehinderd aanpassen. Er moet meer transparantie komen over de werkelijke risico's in de vastgoedsector.

De overheid zou in principe geen grote rol mogen spelen bij het aanpassingsproces dat nog kan plaats-

vinden. 'Additionele niet uit de boeken blijkende verplichtingen voor de overheid, zouden vermeden moeten worden', zo stelt het fonds. De Nationale Hypotheekgarantie en de eerder tijdens de crisis uitgegeven bankobligaties met staatsgarantie zijn voorbeelden van dit soort verplichtingen.

De huizenprijzen zijn sinds de piek met 18% gedaald, maar de bodem is waarschijnlijk nog niet bereikt. 'Een verdere daling van de huizenprijzen drukt het consumentenvertrouwen en de consumptie', schrijft het fonds. 'Aangezien de blootstelling van de bankensector aan de vastgoedmarkt groot is en de banken nog altijd afhankelijk zijn

van marktfinanciering, duurt hun balansaanpassing nog voort.'

Het IMF geeft geen prognoses over hoelang de crisis nog duurt. Willem Buijer, hoofdeconoom van Citigroup, stelde gisteren in een notitie dat de eurolanden die in een balansrecessie zitten nog zeker twee à drie jaar te gaan hebben. Ook Nederland behoort tot die landen.

De term 'balansrecessie' is rond de eeuwwisseling genoemd door de Japans-Amerikaanse econoom Richard Koo, om aan te geven met welk probleem Japan vanaf het begin van de jaren tachtig worstelde. Als private partijen zich te diep in de schulden steken en op een bepaald moment de zeepbellen uiteenspatten, kelderen hun bezittingen in waarde, maar niet hun verplichtingen. In die situatie zit er maar één ding op en dat is de broekriem aanhalen. Maar als deze 'deleveraging' massaal plaatsvindt, betekent dit dat de geaggregeerde vraag afneemt, waardoor de economie in een neerwaartse spiraal belandt, tenminste